

DOĞU AKDENİZ'DE DENİZ VE ENERJİ GÜVENLİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Cenk ÖZGEN

Giresun Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.

Bu sunumda Doğu Akdeniz'de deniz ve enerji güvenliğinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Sunum beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde deniz ve enerji güvenliği arasındaki ilişki irdelenecektir. İkinci bölümde Doğu Akdeniz'in coğrafi yapısı ve önemi üzerinde durulacaktır. Üçüncü bölümde Doğu Akdeniz'in Türkiye'nin enerji nakil pratiğindeki yeri tespit edilecektir. Dördüncü bölümde Doğu Akdeniz'de deniz güvenlik ortamı değerlendirilecektir. Beşinci ve son bölümde ise Doğu Akdeniz'de deniz ve enerji güvenliğinin sağlanmasına yönelik olarak Türkiye'nin ulusal ve uluslararası düzeydeki faaliyetleri ele alınacaktır.

Deniz ve Enerji Güvenliği Arasındaki İlişki

Dünya ticaretinin yaklaşık %90'ı denizyoluyla gerçekleştirilmektedir. Denizyolu taşımacılığı ticari yüklerin nakledilmesinde açık ara en maliyet etkin seçenektir.¹ Deniz ulaştırma hatlarının, ticaret filolarının ve limanların güvenliğinin sağlanamadığı bir ortamda dünya ekonomisinin “can damarı” olan ticareten bahsetmek mümkün değildir.²

1 International Maritime Organization, “IMO Profile: Overview”, Erişim Tarihi 8 Nisan 2016, <https://business.un.org/en/entities/13>.

2 Cem Gürdeniz, “Deniz Güvenliğinin Enerji Arz Güvenliği Üzerindeki Rolü”, *Enerji Güvenliğine Ortak Çözüm Arayışları: Uluslar arası Sempozyum (28-29 Nisan 2009)* bildiriler kitabı içinde (ss. 207-260), İstanbul, 2009, s. 209.

Denizyoluyla gerçekleştirilen ticarete petrol ve doğalgazın **önemli payı vardır**. 2013 yılında uluslararası ticarete konu olan petrolün yaklaşık %63'ü denizyoluyla taşınmıştır. Tonaj bazında bu denizyoluyla taşınan toplam yükün %30'unu oluşturmaktadır.³ Doğalgazın **naklinde** ise boru hatları ön plandadır. 2013 yılında uluslararası ticarete konu olan doğalgazın %31,4'ü sıvılaştırılmış doğalgaz (*Liquefied Natural Gas/LNG*) formunda denizyoluyla taşınmıştır.⁴ Ancak LNG'nin toplamdaki payı artmaktadır. Yapılan projeksiyonlar 2035 yılına gelindiğinde doğalgaz ticaretinde ağırlığın LNG'de olacağını göstermektedir.⁵

Bugünün dünyasında ticaret için denizlere, üretim için enerjiye ihtiyaç vardır. Deniz güvenliği, ticaret ve enerji güvenliğini sağlarken; enerji güvenliği, üretim ve ticareti sağlamaktadır.

Deniz ortamında enerji güvenliği, kritik enerji altyapı bileşenlerine odaklanmaktadır. Denizde kritik enerji altyapı bileşenleri; tankerler, dolmuş-boşaltım terminalleri, deniz geçişli boru hatları, **açık deniz platformları**, kıyıdaki rafineriler, LNG tesisleri ve depolama tesisleridir. Günümüzde söz konusu bileşenlere yönelik risk ve tehditler savaş(lar), deniz terörizmi ve deniz haydutluğudur.⁶ Basra Körfezi'nde 359 tankerin hedef alındığı İran-İrak Savaşı (Tanker Savaşı evresi) birinciye;⁷ Yemen açıklarında patlayıcı yüklü bir tekneyle gerçekleştirilen intihar saldırısına maruz kalan *Limburg* tankeri ikinciye⁸ ve Kenya'nın güneydoğusunda fidye amacıyla kaçırılan *MV Sirius Star* tankeri üçüncüye⁹ örnek olarak verilebilir.

3 U.S. Energy Information Administration, "World Oil Transit Chokepoints", Erişim Tarihi: 9 Nisan 2016, http://www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/special_topics/World_Oil_Transit_Chokepoints/wotc.pdf.

4 BP, "Statistical Review of World Energy June 2014", Erişim Tarihi: 9 Nisan 2016, http://www.bp.com/content/dam/bp-country/de_de/PDFs/brochures/BP-statistical-review-of-world-energy-2014-full-report.pdf.

5 BP, "Energy Outlook 2035", Erişim Tarihi: 9 Nisan 2016, <http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/energy-outlook-2015/bp-energy-outlook-2035-booklet.pdf>.

6 Cenk Özgen, *Rota: Deniz Kuvvetleri ve Enerji Güvenliği*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara, 2015, s. 315.

7 Nadia El-Sayed El-Shazly, *The Gulf Tanker War: Iran and Iraq's Maritime Swordplay*, Macmillan Yayınları, Londra, 1998, ss. 19-23.

8 The Guardian, "Al Qaida Suspected in Tanker Explosion", Erişim Tarihi: 6 Nisan 2006, <http://www.theguardian.com/world/2002/oct/07/alqaida.france>.

9 The Guardian, "Pirates Anchor Hijacked Supertanker off Somalia Coast", Erişim Tarihi: 6 Nisan 2006, <http://www.theguardian.com/world/2008/nov/18/somalia-oil>.

Deniz ortamında kritik enerji altyapı bileşenlerinin güvenlik ihtiyacını karşılamada öne çıkan görevler, denizde durumsallığın sağlanması ve deniz güvenlik harekâtları icra edilmesidir. Denizde durumsal farkındalığı; deniz trafiğinin kesintisiz ve gerçek zamanlı olarak takip edilmesi, bu kapsamda toplanan bilgilerin -özellikle olağandışı hareketliliğin tespiti maksadıyla- kıymetlendirilmesi ve deniz ortamına ilişkin derlenmiş bilgilerin gerektiğinde deniz güvenlik harekâtı icra eden unsurlara aktarılması süreci olarak tanımlamak mümkündür. Deniz güvenlik harekâtı ise deniz ortamındaki tehditleri ortadan kaldırmak, riskleri minimize etmek ve yasadışı girişimleri önlemek üzere sivil ya da askeri makam ile çok uluslu kuruluşlar tarafından icra edilen faaliyet olarak tanımlanabilir. Bu noktada deniz güvenlik harekâtlarının başarısının denizde durumsallığın sağlanabilmesine bağlı olduğunun altını çizmek gerekir.¹⁰

Öte yandan barış döneminde olduğu gibi savaş döneminde de enerji akışının kesintisiz devam etmesi önem taşımaktadır. Savaş döneminde kritik enerji altyapı bileşenlerinin güvenliği kapsamında deniz ulaştırma hatlarının korunması görevi öne çıkmaktadır.

Doğu Akdeniz: Coğrafi Yapı ve Önem

Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında yer alan Akdeniz, Batı Akdeniz ve Doğu Akdeniz olmak üzere iki bölgeden oluşmaktadır. Doğu Akdeniz, Tunus'un kuzeydoğu ucundaki Bon Burnu'ndan İtalya'nın Sicilya Adası'nın batı ucunda yer alan Lilibeo Burnu'na doğru çizilen hattın doğusunda kalan bölgedir.¹¹ Adriyatik Denizi, Libya Denizi, İyon Denizi ve Adalar Denizi Doğu Akdeniz'de yer alan alt denizlerdir. Doğu Akdeniz, Sicilya ve Messina Boğazları ile Batı Akdeniz'e, Süveyş Kanalı ile Kızıldeniz'e ve Türk Boğazları ile Karadeniz'e bağlanmaktadır.

Doğu Akdeniz'e kıyısı olan devletler; Arnavutluk, Bosna Hersek, Filistin, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Hırvatistan, İsrail, İtalya, Karadağ, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Libya, Lübnan, Malta, Mısır, Slovenya, Suriye, Tunus, Türkiye ve Yunanistan'dır. Kıbrıs'taki üslerinin egemen toprak statüsünde olmasından ötürü Birleşik Krallık'ı da Doğu Akdeniz'e kıyısı olan

10 Mustafa Sözer, "Türk Deniz Kuvvetleri'nin Deniz Yetki ve İlgi Alanlarımızda Enerji ve Deniz Güvenliğinin Tesisine Yönelik Faaliyetleri", *Enerji Nakil Hatları Güvenliği Paneli (21-22 Ekim 2010)* bildiriler kitabı içinde (ss. 179-189), İstanbul, 2012, s. 180.

11 *Limits of Oceans and Seas*, International Hydrographic Organisations, Monte Carlo, 1953, s. 15.

devletler arasında saymak gerekir.¹² Öte yandan sunumda Doğu Akdeniz başlığı altında daha sınırlı bir bölge, merkezinde Kıbrıs'ın yer aldığı deniz alanı incelenmektedir. Coğrafya yazımında Levant Denizi olarak da adlandırılan bölgede yer alan sahildar devletler; Birleşik Krallık, Filistin, GKRY, İsrail, KKTC, Libya, Lübnan, Mısır, Suriye, Türkiye ve Yunanistan'dır.

Doğu Akdeniz sadece sahildar devletlerin değil, bölgesel ve küresel aktörlerin de ilgi alanına girmektedir. Bunun temelinde bölgenin taşıdığı ekonomik, siyasi ve askeri değer yatmaktadır. Bu tespit açılacak olursa, 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın faaliyete geçmesi Akdeniz'i Kızıldeniz'e bağlamış, böylece Doğu Akdeniz, Avrupa ile Asya arasında gerçekleşen ticaretin ana güzergâhı konumuna gelmiştir. Bugün Doğu Akdeniz'de gerçekleşen ticari dolaşım; Türk Boğazları ile Karadeniz'e, Sicilya ve Messina Boğazları ile Batı Akdeniz'e ve Atlantik Okyanusu'na, Süveyş Kanalı ile de Kızıl Deniz ve Hint Okyanusu'na uzanmaktadır. Bunun yanı sıra Doğu Akdeniz; Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Balkanlar gibi komşu bölgeleri kontrol eden bir coğrafi konuma haizdir. Doğu Akdeniz'de etkin olan bir devletin, bu bölgelerde siyasi nüfuz elde etmesi ve ihtiyaç hâsıl olduğunda askeri müdahalelerde bulunması mümkündür.

Doğu Akdeniz'in Türkiye'nin Enerji Nakil Pratiğindeki Yeri

Son 15 yıllık istatistiklere bakıldığında Türkiye'nin birincil enerji tüketiminde petrol ve doğalgazın payının yaklaşık %60 olduğu görülmektedir. Türkiye'nin petrolde ithalata bağımlılık oranı %93'tür. Doğalgazda ise oran %98,7'dir.¹³

Yıllara göre değişmekle beraber Türkiye, petrolün takribi %75'ini,¹⁴ doğalgazın ise %15'ini¹⁵ LNG forumunda denizyoluyla ithal etmektedir. Petrol ve LNG ithalatında öne çıkan bölgeler; Orta Doğu (Basra Körfezi), Batı (Gine Körfezi) ve Kuzey Afrika'dır.¹⁶ Bu bölgelerde dolmuş yapan ham petrol ve LNG tankerlerinin varış terminallerine ulaşmaları Doğu Akdeniz üzerinden gerçekleşmektedir.

12 Cenk Özgen, "Doğu Akdeniz'de Enerji Güvenliğine Yönelik Bir Girişim: Akdeniz Kalkanı Harekâtı", *Akademik Orta Doğu Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 2013, s. 104.

13 Türkiye Petrolleri, *Ham Petrol ve Doğalgaz Sektör Raporu*, Ankara, Mayıs 2015, ss. 36-38.

14 Cem Gürdeniz, *Mavi Uyarılık: Türkiye Denizcileşmelidir*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 355.

15 Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, *Doğalgaz Piyasası 2014 Yılı Sektör Raporu*, Ankara, 2015, s. 10.

16 Türkiye Petrolleri, *a.g.e.*, s. 38.

Kerkük-Yumurtalık Ham Petrol Boru Hattı İskenderun Körfezi kıyısında yer alan Ceyhan (Yumurtalık) Deniz Terminali'nde, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı ise yine aynı bölgede bulunan Haydar Aliyev Deniz Terminali'nde Akdeniz ile buluşmaktadır. Bunun etkisiyle İskenderun Körfezi çıkışlı deniz ulaştırma hatlarında yoğun bir tanker trafiği yaşanmaktadır. Kaldı ki İskenderun Körfezi'ndeki terminallere uzanması öngörülen yeni petrol ve doğalgaz boru hattı projeleri gündemdedir. Projelerin gerçekleşmesi durumunda bölgedeki tanker trafiğinin daha da artacağı aşikârdır.

Doğu Akdeniz'de Deniz Güvenlik Ortamı

Doğu Akdeniz'de deniz güvenlik ortamını etkileyen faktörlerin başında deniz yetki alanlarının belirlenmesi sorunu gelmektedir. Yarı kapalı bir havza görünümündeki Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının belirlenmesinde izlenecek ideal yaklaşım tüm sahildevletlerin katılımıyla yapılacak bir sınırlandırma antlaşmasıdır. Ne var ki böyle bir düzenleme bulunmamakta, bölge devletleri ikili antlaşmalarla deniz yetki alanlarını belirlemektedir.¹⁷ GKRY; 2003'te Mısır, 2007'de Lübnan ve 2010'da İsrail ile Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) antlaşmaları imzalamıştır.¹⁸ Halen Yunanistan ile GKRY ve Mısır arasında MEB sınırlandırılmasına ilişkin görüşmeler ise devam etmektedir.¹⁹

Bölgenin en uzun kıyı şeridinde sahip ülkesi olan Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı ve bunun üzerinde ilan edebileceği MEB yüzölçümü yaklaşık 145.000 km² olarak hesaplanmaktadır. GKRY ve Yunanistan'ın girişimleri sonuç verecek olursa Türkiye'ye kalacak alan 41.000 km²'ye düşecektir. Türkiye, Antalya Körfezi açıklarında dar bir alana sıkıştırılmak anlamına gelen bu girişimleri kabul etmeyeceğini ilgili taraflara bildirmiştir.²⁰

Buna rağmen GKRY, 26 Ocak 2007'de adanın güneyinde 13 adet petrol arama ruhsat sahası ilan etmiştir. Ruhsat sahalarından 5 tanesi Türkiye'nin

17 Halil Kepecioğlu, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları*, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 2008, ss. 15-16.

18 Nejat Tarakçı, "Mesele Mısır ve Suriye Değil: Doğu Akdeniz", Erişim Tarihi: 5 Nisan 2016, http://www.tasam.org/tr-TR/lcerik/5077/mesele_misir_ve_suriye_degil_dogu_akdeniz_.

19 AB Haber, "Üçlü Zirve (Kıbrıs-Mısır-Yunanistan) Lefkoşa Deklarasyonu ile Tamamlandı", Erişim Tarihi: 5 Nisan 2016, <http://www.abhaber.com/uclu-zirve-kibris-misir-yunanistan-lefkosa-deklarasyonu-ile-tamamlandi/>.

20 Sertaç Hami Başaran, "Doğu Akdeniz'de Gerilim", Erişim Tarihi: 9 Nisan 2016, <http://www.tudav.org/index.php/tr/muenhas-r-ekonomik-boelge/231-dogu-akdeniz-serhat-h-baseren>.

muhtemel kıta sahanlığıyla çakişmaktadır. Diğerlerinde ise KKTC’nin de hakkı vardır.²¹ GKRY’nin tek taraflı girişimlerini kabul etmeyeceğini açıklayan Türkiye, bir adım daha atarak Doğu Akdeniz’de petrol ve doğalgaz arama çalışmalarına başlamıştır. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)’nın sorumluluğunda yürütölen çalışmalar, GKRY ve Yunanistan’ın hak iddia ettiğı ihtilafli bölgeleri de kapsamaktadır.²²

ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi, 2010 yılında yayımladığı raporlarda; Kıbrıs ile İsrail arasında kalan Levant Havzası, Kıbrıs ile Mısır arasında kalan Nil Deltası Havzası, Girit’in güneydoğusundaki Heredot Havzası ve Kıbrıs Adası’nın çevresinde toplam 30 milyar varil petrole eşdeğer hidrokarbon rezervi olduğunu açıklamıştır.²³ Söz konusu rezervin parasal değeri düşünüldüğünde, GKRY’nin Kıbrıs sorunu kalıcı çözüme kavuşmadan tek taraflı tasarruflarda bulunmasının bölgedeki gerilimi arttırdığı, bu durumun da dolaylı olarak deniz güvenliğini etkilediğı aşikârdır.²⁴

Doğu Akdeniz’de deniz güvenlik dinamiklerini etkileyen bir diğer faktör 2010 yılında başlayan “Arap Baharı”dır. Kuzey Afrika ve Suriye’deki gelişmelerin yol açtığı istikrarsızlık ve kırılğan devlet yapıları, başta düzensiz göç olmak üzere devlet dışı aktörlerden kaynaklanan asimetrik riskleri ön plana çıkarmıştır. Bölge ölkelerindeki istikrarsızlık ve yönetim boşluklarının terör gruplarının manevra alanını genişlettiğı, bunun da denizde terör riskini arttırdığı değerlendirilmektedir. Öte yandan Suriye Krizi, bölge dışı aktörlerin Doğu Akdeniz’deki askeri faaliyetleri açısından da önemli gelişmelere yol açmıştır. Rusya’nın 2014’ten itibaren Doğu Akdeniz’deki askeri varlığını arttırdığı ve bölgede daimi bir deniz görev kuvveti konuşlandırmaya başladığı görölmektedir.²⁵

Doğu Akdeniz’de deniz güvenlik ortamına etkisiyle öne çıkan bir diğer faktör ise Filistin Sorunu’dur. Akdeniz’e kıyıdaş Gazze’de yaşanan gelişmelerin deniz güvenliğine risk oluşturduğu değerlendirilmektedir.²⁶

21 Sertaç Hami Başeren, “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, Sayı 14, 2010, ss. 141-142.

22 Mehmet Nayır, “Barbaros Hayreddin Sondaj İçin Akdeniz’de”, Erişim Tarihi: 7 Nisan 2016, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2013/09/05/barbaros-hayreddin-sondaj-icin-akdenizde>.

23 Atilla Sandıklı vd., *Doğu Akdeniz’de Enerji Keşifleri ve Türkiye Bilge Adamlar Kurulu Raporu*, İstanbul, Aralık 2013, s. 7.

24 Sözer, *a.g.e.*, s. 188.

25 Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Türk Deniz Kuvvetleri Stratejisi*, Ankara, 2015, s. 14.

26 Sözer, *a.g.e.*, s. 188.

Türkiye'nin Faaliyetleri

Doğu Akdeniz'de deniz ve enerji güvenliğine yönelik risk ve tehditler savaşlar ve deniz terörizmidir. Bölgede deniz ve enerji güvenliğini tesis etmeyi amaçlayan Türkiye; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve ilgili diğer kurumlar vasıtasıyla faaliyetlerde bulunmakta, ayrıca çok uluslu harekâtlara katkı ve katılım sağlamaktadır.

Bu kapsamda Türk Deniz Kuvvetleri, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'nın faaliyete geçmesi sonrasında tanker trafiğinde ciddi artış olan Doğu Akdeniz'de 1 Nisan 2006 tarihinden itibaren Akdeniz Kalkanı Harekâtı adı altında bir deniz güvenlik harekâtı başlatmıştır. Aksaz, Mersin, İskenderun ve Gazimagosa limanlarına istinaden 2 görev birliği tarafından icra edilen harekât, deniz karakol uçakları ve helikopterler tarafından icra edilen uçuş görevleriyle desteklenmektedir.²⁷ Akdeniz Kalkanı Harekâtı'nın amacı İskenderun Körfezi'nden çıkan deniz ulaştırma hatlarının batı ve güney eksenlerinde varlık göstererek caydırıcılık ve denizde durumsal farkındalık sağlamaktır.²⁸ Harekâtın icra edildiği sahaların Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki muhtemel deniz yetki alanlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Dolayısıyla bu girişimiyle Türkiye, bölgedeki hak ve menfaatlerini korumada kararlı olduğu mesajını da vermektedir.²⁹

Tankerlerin karasuları içinde ve dışında güvenle seyrinin sağlanması, bekleme mevkillerinin tesis edilmesi ve limanda yükleme/boşaltma işlemleri sırasında gerekli tedbirlerin alınması önem taşımaktadır. İskenderun Körfezi'nde yer alan terminal tesislerinin ve bu tesislerin yaklaşma sularında seyir eden tankerlerin denizden gelebilecek asimetrik nitelikli saldırılara karşı güvenliğinin sağlanması görevi Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın sorumluluğundadır. Bu görev yüzer unsurlar ve sahil radarı tarafından 24 saat esasına göre icra edilmektedir.³⁰

Türkiye, Doğu Akdeniz'de NATO ve BM tarafından icra edilen çok uluslu harekâtlara da aktif destek vermektedir. Bu kapsamda Türk Deniz Kuvvetle-

27 Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, "Akdeniz Kalkanı Harekâtı", Erişim Tarihi: 10 Nisan 2016, http://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=28.

28 Sözer, *a.g.e.*, s. 186.

29 Özgen, "Doğu Akdeniz'de Enerji...", s. 113.

30 Güray Demir, "Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın Enerji Nakil Hatları Güvenliği Konusundaki Rolü ve Önemi", *Enerji Nakil Hatları Güvenliği Paneli (21-22 Ekim 2010)* bildiriler kitabı içinde (ss. 191-194), İstanbul, 2012, ss. 193-194.

ri, NATO Daimi Deniz Görev Grubu-2 (SNMG-2)'ye fırkateynler, NATO Daimi Mayın Karşı Tedbirleri Görev Grubu-2 (SNMCMG-2)'ye mayın avlama/tarama gemileri ve 11 Eylül sonrası Akdeniz'de terörle mücadele maksadıyla başlatılan Etkin Çaba Harekâtı'na fırkateyn ve korvetler tahsis etmektedir.³¹ BM Lübnan Geçici Görev Gücü (UNIFIL) bünyesinde yer alan Deniz Görev Kuvveti (CTF 448)'ne ise mevsimsel şartları göz önünde bulundurarak 45'er günlük periyotlarla korvet, hücumbot ve karakol gemileriyle katkı sağlamaktadır.³²

Değerlendirme

Türkiye'nin denizyoluyla petrol ithalatının büyük bölümü, LNG ithalatının ise tamamı Doğu Akdeniz üzerinden gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bölge Türkiye'nin enerji nakil pratiğinde hayati önem taşımaktadır. Enerji nakil pratiğiyle bağlantılı olarak düşünülmesi gerek bir diğer husus ise konunun uluslararası boyutudur. İskenderun Körfezi'nde yer alan deniz terminallerinde yükleme yapan petrol tankerleri uluslararası piyasalara yük taşımaktadır. Kıyıdaki terminal tesislerinin ve yaklaşma sularının güvenliği Türkiye'nin sorumluluğundadır. Bu sorumluluğun yerine getirilmesinin bölgenin bir enerji hub'ı haline gelebilmesinin gerek şartı olduğu unutulmamalıdır.

Yapılan araştırmalar Doğu Akdeniz'de zengin petrol ve doğalgaz yatakları olduğuna işaret etmektedir. Nitekim İsrail örneğinde olduğu gibi bazı ülkeler bölgedeki açık deniz doğalgaz sahalarında üretime başlamıştır. Türkiye, Doğu Akdeniz'deki muhtemel deniz yetki alanlarında petrol ve doğalgaz arama çalışmalarını sürdürmektedir. Çalışmalarda müspet netice elde edilmesi halinde Türkiye açısından bölgenin enerji nakil pratiğine ek olarak enerji üretim pratiğiyle de öne çıkacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Doğu Akdeniz'de kritik enerji altyapılarına yönelik risk ve tehditler bulunmaktadır. Türkiye, kolluk güçleri ve deniz kuvvetlerinin faaliyetleriyle bölgede deniz ve enerji güvenliğine katkı sağlamaktadır. Bu faaliyetlerin genişletilerek devam ettirilmesinin hem ulusal hem de bölgesel ve küresel güvenliğe olumlu yansıtacağı değerlendirilmektedir.

31 "21inci YY Türk Deniz Kuvvetleri", *Savunma ve Havacılık Dergisi*, Cilt 24, Sayı 141, 2010, ss. 44-45.

32 "Milli Savunma Bakanlığı 2016 Bütçesi", *Savunma ve Havacılık Dergisi*, Cilt 29, Sayı 172, 2016, ss. 39-40.

Kaynakça

- “21nci YY Türk Deniz Kuvvetleri”. *Savunma ve Havacılık Dergisi*, Cilt 24, Sayı 141, 2010, ss. 24-46.
- AB Haber. “Üçlü Zirve (Kıbrıs-Mısır-Yunanistan) Lefkoşa Deklarasyonu ile Tamamlandı”, Erişim Tarihi: 5 Nisan 2016, <http://www.abhaber.com/uc-lu-zirve-kibris-misir-yunanistan-lefkosa-deklarasyonu-ile-tamamlandi/>.
- Başeren, Sertaç Hami. “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, Sayı 14, 2010, ss. 129-184.
- Başeren, Sertaç Hami. “Doğu Akdeniz’de Gerilim”, Erişim Tarihi: 9 Nisan 2016, <http://www.tudav.org/index.php/tr/muenhas-r-ekonomik-boelge/231-dogu-akdeniz-serhat-h-baseren>.
- BP. “Energy Outlook 2035”. Erişim Tarihi: 9 Nisan 2016, <http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/energy-outlook-2015/bp-energy-outlook-2035-booklet.pdf>.
- BP. “Statistical Review of World Energy June 2014”. Erişim Tarihi: 9 Nisan 2016, http://www.bp.com/content/dam/bp-country/de_de/PDFs/brochures/BP-statistical-review-of-world-energy-2014-full-report.pdf.
- Demir, Güray. “Sahil Güvenlik Komutanlığı’nın Enerji Nakil Hatları Güvenliği Konusundaki Rolü ve Önemi”, *Enerji Nakil Hatları Güvenliği Paneli (21-22 Ekim 2010)* bildiriler kitabı içinde (ss. 191-194), İstanbul, 2012.
- Deniz Kuvvetleri Komutanlığı. “Akdeniz Kalkanı Harekâtı”, Erişim Tarihi: 10 Nisan 2016, http://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=28.
- Deniz Kuvvetleri Komutanlığı. *Türk Deniz Kuvvetleri Stratejisi*, Ankara, 2015.
- El-Shazly, Nadia El-Sayed. *The Gulf Tanker War: Iran and Iraq’s Maritime Swordplay*, Macmillan Yayınları, Londra, 1998.
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu. *Doğalgaz Piyasası 2014 Yılı Sektör Raporu*, Ankara, 2015.
- Gürdeniz, Cem. *Mavi Uygurluk: Türkiye Denizcileşmelidir*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2015.
- Kepecioğlu, Halil. *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları*, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 2008.

Limits of Oceans and Seas. International Hydrographic Organisations, Monte Carlo, 1953.

“Milli Savunma Bakanlığı 2016 Bütçesi”. *Savunma ve Havacılık Dergisi*, Cilt 29, Sayı 172, 2016, ss. 36-42.

Nayır, Mehmet. “Barbaros Hayreddin Sondaj İçin Akdeniz’de”, Erişim Tarihi: 7 Nisan 2016, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2013/09/05/barbaros-hayreddin-sondaj-icin-akdenizde>.

Özgen, Cenk. “Doğu Akdeniz’de Enerji Güvenliğine Yönelik Bir Girişim: Akdeniz Kalkanı Harekâtı”, *Akademik Orta Doğu Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 2013, ss. 101-114.

Özgen, Cenk. *Rota: Deniz Kuvvetleri ve Enerji Güvenliği*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara, 2015.

Sandıklı, Atilla vd. *Doğu Akdeniz’de Enerji Keşifleri ve Türkiye Bilge Adamlar Kurulu Raporu*, İstanbul, Aralık 2013.

Sözer, Mustafa. “Türk Deniz Kuvvetleri’nin Deniz Yetki ve İlgi Alanlarımızda Enerji ve Deniz Güvenliğinin Tesisine Yönelik Faaliyetleri”, *Enerji Nakil Hatları Güvenliği Paneli (21-22 Ekim 2010)* bildiriler kitabı içinde (ss. 179-189), İstanbul, 2012.

Tarakçı, Nejat. “Mesele Mısır ve Suriye Değil: Doğu Akdeniz”, Erişim Tarihi: 5 Nisan 2016, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/5077/mesele_misir_ve_suriye_degil_dogu_akdeniz_.

The Guardian. “Al Qaida Suspected in Tanker Explosion”, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2006, <http://www.theguardian.com/world/2002/oct/07/alqaida.france>.

The Guardian. “Pirates Anchor Hijacked Supertanker off Somalia Coast”, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2006, <http://www.theguardian.com/world/2008/nov/18/somalia-oil>.

Türkiye Petrolleri. *Ham Petrol ve Doğalgaz Sektör Raporu*, Ankara, Mayıs 2015.

U.S. Energy Information Administration. “World Oil Transit Chokepoints”, Erişim Tarihi: 9 Nisan 2016, http://www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/special_topics/World_Oil_Transit_Chokepoints/wotc.pdf.